

Nevyužívané a neefektívne využívané priestory Bratislavy

PAVEL RADVÁNI

Všestranný rozvoj Bratislavy, veľká koncentrácia obyvateľstva, ekonomických aktivít, infraštruktúry, informácie, silné „zospoločenšenie“ prírodného prostredia, a s tým spojená špecifická „ekologická štruktúra“ — to všetko vyvoláva čoraz viac problémov súvisiacich so životom a životnými potrebami jej obyvateľov.

◀ Obr. 1. Typický príklad nevyužívaného priestoru v meste.

Obr. 2. Nie je prepychom takto „hospodáriť“ s priestorom?

Súčasný urbanizačný trend rozvoja našich miest, vzniknutá komplikovaná hospodárska štruktúra, úsilie o maximálne šetrenie poľnohospodárskou pôdou atď., poukazujú na potrebu aj v Bratislave skončiť jej prevažne extenzívny rozvoj (vrátane územného) a prejsť na iné formy (intenzifikácia zástavby, prestavba, rekonštrukcia atď.). Túto požiadavku ešte zvyrazňuje, že v súlade s vývojom nárokov na maximálne využitie územia mesta a zvyšovanie kvality mestského prostredia sa mesto buduje, využíva, prestavuje, mení sa využívanie jeho plôch. Rôzne príčiny, zväčša subjektívneho charakteru, spôsobili, že sa začali objavovať pomerne závažné disproporcie v priestorovej organizácii mesta. Štandard prostredia nezodpovedá vždy nárokom a potrebám spoločnosti. V súvislosti s prudkým hospodárskym rozvojom Bratislava a nie vždy koordinovanými a na vedeckom základe robenými

zásahmi do jej priestorovej štruktúry nepriaznivú situáciu skomplikovali aj mimoriadne negatívne priestorové javy — a to existencia priestorov nevyužívaných na území mesta. Ako k tomu došlo?

Je známe, že problematika životného prostredia je značne zložitá, a možno ju chápať z rôznych aspektov. Vo väčšine prípadov sa tento problém doteraz spájal s otázkami odpadov (tekuté, plynné, tuhé), hlukom a podobne. Riešenie uvedených problémov je nesporne dôležité. Domnievam sa však, že sa pri riešení otázok životného prostredia Bratislava do určitej miery podcenila druhá stránka problému — dopad uvedených trendov hospodárskeho rozvoja mesta do prostredia (presnejšie do územia). Stav priestorovej organizácie mesta je vlastne vonkajší, materializovaný odraz stavu jeho životného prostredia ako celku. Priestorová štruktúra Bratislava je teda v úzkej súvislosti s celkovými trendmi

Obr. 3. Tzv. rozvoľnosť prostredia...

jej hospodárskeho, sociálneho, územného rozvoja aj stavu jej životného prostredia, preto jej treba venovať primeranú pozornosť. Jedným z negatívnych javov priestorovej štruktúry Bratislavy sú už nevyužívané priestory.

Na začiatok treba povedať, že výsledky výskumov potvrdili, že nevyužívané priestory nie sú v systéme mesta náhodné javy, ale sú organickou (aj keď negatívnou) súčasťou priestorovej štruktúry. Sú logickým dôsledkom jeho rozvoja, súčasných intenzifikačných trendov a vývojových zákonitostí. Priestorová štruktúra Bratislavy, chápaná ako komplex vzťahov medzi prvkami systému mesta, je v dôsledku týchto tendencií labilnejšia a ľahšie v nej vznikajú menej stabilné prvky aj vzťahy. Podobne ani rozmiestnenie nevyužívaných plôch nie je náhodné, ale viaže sa na určitý druh funkčných plôch a na tie činnosti, ktoré sa na danej funkčnej ploche vykonávajú. Z týchto dôvodov poznáme lokalizácie nevyužívaných priestorov, ich typizáciu, analýzu k určitým funkčným plochám, miesto v systéme mesta a návrh na ich revalorizáciu a využitie pokladáme za jeden z dôležitých krokov k celkovému a komplexnému riešeniu priestorových problémov životného prostredia, a tým k skvalitneniu koncepčného riešenia racionálneho využívania územia mesta.

V Bratislave sa vyskytujú nevyužívané priestory rôznej veľkosti, majú rôznu lokalizáciu v rámci mesta a rôzne hľadiská ich vzniku. Prieskumy potvrdili, že najviac zastúpená je skupina typov nevyužívaných priestorov, ktorú vytvára investičná výstavba. Patria sem predovšetkým nevyužívané priestory v rámci, resp. na obvode obytných súborov. Ide o preluky medzi dvoma obytnými súbormi, ktoré zdevastovala neukončená stavebná činnosť. Patria sem aj preluky medzi výrobnými, obslužnými zariadeniami, dopravnými zariadeniami atď. Veľké zastúpenie tu majú nevyužívané priestory v rámci rekreačných plôch mesta (aj potenciálnych), príp. v ich blízkosti. Sú to väčšinou neupravené nábrežné plochy (priestory okolo Dunaja, Kuchajdy, sčasti Zlatých pieskov a predovšetkým Chorvátskeho ramena v Petržalke). Sem sa zahŕňajú aj lesy, ktoré susedia s obytnými súbormi, ktoré nespĺňajú funkciu rekreácie a v súčasnosti sa ani hospodársky nevyužívajú. Takéto plochy sa nachádzajú predovšetkým v priestoroch Petržalky, Podunajských Biskupíc a inde. Pomerne výraznú koncentráciu a priestorové rozloženie tvoria živelne vytvorené záhradkové kolónie. Tieto priestory sa nachádzajú väčšinou na obvode intravilánu a v rámci alebo v tesnej blízkosti existujúcich alebo potenciálnych rekreačných plôch celomestského významu.

Osobitnú skupinu tvoria nevyužívané priestory v rámci výrobných plôch a zariadení (haldy, depónie hlušiny a priemyselného odpadu, živelné skladovacie priestory služieb, smetiská atď.).

Z hľadiska priestorového rozloženia nevyužívaných plôch treba uviesť, že veľká koncentrácia týchto priestorov je na obvode Bratislavského lesného parku (čo je paradoxné), v blízkosti vinohradov. Väčšia koncentrácia týchto priestorov je aj v oblasti Lamača, Karlovej Vsi a Dúbravky (najmä v ich starších častiach). Nevyužívané plochy nájdeme aj na severovýchodnom okraji mesta (v okolí Vajnora), juhovýchodnej časti (v okolí Slovnaftu, Podunajských Biskupíc, v priestoroch Kopáča a v okolí Lieskového).

V celkovom hodnotení nevyužívaných priestorov vystupuje do popredia niekoľko faktorov. Je to predovšetkým mimoriadne veľký obvod mesta a s ním súvisiaca nekompaktnosť, rozrušenosť

jeho okrajovej línie. Jej neurčitnosť je jedna z príčin, prečo sa najviac týchto plôch nachádza práve na okrajoch mesta. Vzhľadom na nekompaktnosť okrajovej línie mesta je v tomto území pomerne vysoké percento prelúk rôzneho genetického pôvodu, ktoré tvoria buď „zem nikoho“, alebo vytvárajú rezervné plochy susedným funkčným územiám. V obidvoch prípadoch sú však buď neobhospodávané, alebo obhospodávané živelne, spravidla ako skládky materiálov najrôznejšieho druhu alebo odpadu.

Ďalším závažným problémom okrajových častí mesta je otázka domového a bytového fondu pričlenených dedín. Starý domový fond sa tu zanedbáva a znehodnocuje. Postupne prerastá novostavbami rôzneho druhu.

Závažnou otázkou znehodnocovania okrajových častí mesta je neurčitnosť spolupôsobenia prevádzky mesta a poľnohospodárstva. V severovýchodnej a východnej časti mesta sa často striedajú poľnohospodárske plochy s mestskou zástavbou, skládkovými priestormi, ťažbou štrku, záhradkami a podobne. Na rozhraní uvedených plôch vzniká vo väčšom či menšom rozsahu sociálny úhor, na ktorom rastie burina, krovie a ktorý sa postupne stáva živelným smetiskom (oblasť Rače, Vajnora, Trnávky, Vrakune, Príevozu a inde).

Zo stručného pohľadu na problematiku nevyužívaných (aj devastovaných) plôch Bratislavy vidno, že ide o priestorové javy životného prostredia, ktoré sú do určitej miery dosť podceňovaný prvok štruktúry mesta, hoci ich revalorizácia a znovazačlenenie do prevádzky mesta by si vyžiadala často oveľa menšie náklady ako niektoré iné, menej efektívne a oveľa finančne náročnejšie vklady do riešenia otázok životného prostredia.

Literatúra:

- Radváni, P., 1985: Devastované a nevyužívané plochy Bratislavy vo vzťahu k funkčným plochám. Mapa 1 : 25 000. ÚSTARCH SAV.
- Radváni, P., 1982: Niektoré priestorové aspekty životného prostredia miest, možnosti ich riešenia. Geograf. Čas., 2, p. 127–145.
- Radváni, P., Hriňová, M., 1982: Devastované a menejhodnotné priestory urbánnych systémov, ich periférií a možnosti využitia. Život. Prostr., 1, p. 14–22.
- Hušták, J., Radváni, P., Španíková, Z., 1978: Menejhodnotné a devastované priestory Bratislavy vo vzťahu ku krátkodobej a víkendovej rekreácii. Exp. Štúdia, ÚSTARCH SAV, Bratislava.